

Nuranə ZEYNALOVA

Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın müəllimi və dissertantı

Elmi rəhbər: fəlsəfə üzrə elmlər doktoru,

professor Gülnaz Abdullazadə

E-mail: nurane19829@gmail.com

AZƏRBAYCAN FORTEPIANO REPERTUARINDA XALQ MUSIQI İŞLƏMƏLƏRİNİN METODİK ƏHƏMİYYƏTİ

***Xülasə:** Təqdim olunan məqalədə Azərbaycan fortepiano repertuarında milli məqamlara əsaslanan xalq musiqi işləmələrindən bəhs olunur. Pianoçuların kiçik yaşlarından başlayaraq xalq musiqisi nümunələri ilə tanış olması olduqca vacibdir. Burada müxtəlif not nümunələri ifaçılıq metodikası baxımından araşdırılmış, ifaçılıq məqsədləri qeyd olunmuşdur. Milli məqamların və xalq musiqisi işləmələrinin fortepiano ifaçılığında əhəmiyyəti üzə çıxarılmışdır.*

***Açar sözlər:** Üzeyir Hacıbəyli, xalq musiqisi, milli məqamlar, fortepiano repertuarı, xalq musiqi işləmələri*

Azərbaycan xalq musiqisinin fortepiano işləmələrinin repertuara daxil edilməsi, ifa olunması müasir dövrün aktual məsələlərindəndir. Kiçik yaşlarından başlayaraq xalq rəqs və mahnı işləmələrinin fortepianoda ifa edilməsi uşaqların zövqünü inkişaf etdirir, milli musiqi təfəkkürünü formalaşdırır.

Milli musiqimizin köklərini öyrənmək və araşdırmaq, kiçik pianoçuların musiqi zövqünü formalaşdırmaq, gen yaddaşımızı bərpa etmək məqsədi ilə onların daha erkən yaşdan xalq musiqisinə marağının yaranması xüsusi metodik yanaşma tələb edir. İlk pianoçuluq vərdişlərini Avropa və rus bəstəkarlarının əsərləri ilə yanaşı, milli musiqi işləmələri üzərində iş zamanı inkişaf etdirmək olar.

Kiçik pianoçularla milli musiqi nümunələri ilə tanışlığa bir əsrdən artıq ifaçıların stolüstü kitabına çevrilmiş Ü.Hacıbəylinin rəhbərliyi altında Y.Siroviç, L.Yeqorovanın tərtib etdikləri dərslikdəki not nümunələrindən başlamaq olar [15]. Burada Ü.Hacıbəylinin, K.Səfərəliyevanın, S.Rüstəmovun və başqalarının xalq musiqisi işləmələri və milli məqamlarda bəstələnən melodiya və etüdləri çox sadə tərtibatda verilmişdir. K.Səfərəliyevanın milli məqamlarda bəstələdiyi etüdlər və bu etüdlərin səs düzümləri də qeyd olunmuşdur. Hər bir etüd müxtəlif ifaçılıq texnikası üzərində qurulmuşdur. Məsələn; barmaqların düzgün pozisiyası, 1-ci barmağın digər barmaqlar üzərindən səlis keçirilməsi, həm sağ, həm sol əlin inkişaf olunması, xırda barmaq texnikası və s.

Xarici bəstəkarların əsərləri ilə bərabər ilkin pianoçuluq vərdişlərini milli musiqi materialı üzərində işləmək də əlverişlidir. Başlanğıc dərslərdə ansambl nömrələrinin xalq musiqisi əsasında ifası məqsədəuyğundur. Nümunə olaraq

“Dağlarda çiçək” xalq mahnısını göstərmək olar. Mahnı dərslərdə ansambl işləmədə təqdim olunmuşdur [15, s. 60]. Burada şagirdin partiyasında mahnının melodiyası iki əl arasında bölünmüşdür ki, əllərin keçidi üzərində işləmək metodik baxımdan məqsədəuyğundur (Nümunə 1).

Nümunə 1

Canlı Оживлённо

Müəllim *f*

Şagird *p*

Üzeyir Hacıbəylinin “Bayatı-Şiraz” və “Şur” məqamlarında bəstələdiyi melodiyaları da iki əl arasında bölünmüşdür [15, s. 66-67]. Melodiyanın bu cür təqdimi kiçik pianoçunun əllərinin bir-birinə rəvan keçidi üzərində işləmək üçün əlverişlidir. Burada *legato* çalğı üsulunun hər iki əldə davam etdirilərək ibarələrin, müəyyən musiqi parçalarının axıcılığı üzərində işləmək lazımdır (Nümunə № 2).

Nümunə 2

Ağır - ağır. Медленно

f

p

Nümunə 3

Canlı Оживлённо

f

f

“Segah” muğamında bəstələnən melodiya isə polifonik üslubda işlənmişdir [15, s.70]. Burada saxlanılan notlara, 4-cü barmağın 5-ci barmağa rəvan keçirilməsinə diqqət yetirmək lazımdır. Çalğı zamanı applikatura çətinliklərini aradan qaldır-

maq və gələcəkdə polifonik əsərlərdə çox rast gəlinən 1-ci barmaq üzərindən digər barmağın rəvan keçidinə nail olmaq lazımdır. Sol əldə ikisəsli quruluşu şagirdə izah edərkən bir səsi oxuyub digərini ifa edərək izah etmək olar (Nümunə № 4).

Nümunə 4

Ü.Hacıbəylinin “Beşik nəğməsi” (Nümunə № 5) xalq mahnısı işləməsi çox sadə üsulla – sağ əldə melodiya, sol əldə sadə müşayiət fonunda təqdim olunmuşdur. Təkrar olunan motivlər beşiyin yırğalanması effektini yaradır. Melodiya yuxarı qalxan motivlərdə dinamikanın güclənməsi, əksinə aşağı düşən sonluqlarda isə səsin azaldılması üzərində işləmək daha maraqlı ifa əldə etməyə şərait yarada bilər [15, s.82-83].

Nümunə 5

Kövkəb Səfərəliyevanın “Hümayun” üstündə tərtib etdiyi melodiya polifonik üslubda işlənmişdir [15, s.85]. Burada sağ və sol əlin partiyası ayrılıqda müstəqil melodiyalardır. Bu musiqi parçasını şagirdlərlə öyrənərkən ayrı əllərlə ifa etmək, liqaların ibarələrə görə qoyulduğunu izah etmək olduqca vacibdir (Nümunə № 6).

Nümunə 6

Ü.Hacıbəylinin “Bu gələn yara bənzər” mahnısı çox sadə müşayiətlə təqdim olunur [15, s.91]. E mayəli şur məqamının səsdüzümü üzərində qurulan bu işləmə daha çox axıcı, leqatolu, hissiyyatlı ifa üzərində işləmək üçün əlverişlidir. Təkrar olunan H səsi üzərində *tenuto* göstərişlərini şagirdə izah etmək lazımdır (Nümunə №7).

Nümunə 7

“Axşam oldu” xalq mahnısında isə polifonik üslubla akkord quruluşlu faktura məharətlə uzlaşdırılmışdır [15, s. 95]. D mayəli şur məqamının səsdüzümü üzərində qurulan melodiyanın işləməsinin ikinci cümləsində hətta dördsəsli akkord fakturasına rast gəlirik. Bu pyes daha çox oxunaqlı *legato* çalğı üsulu üzərində işləmək üçün əlverişlidir (Nümunə № 8).

Nümunə 8

Fortepiano ifaçılıq metodikasında başlanğıc mərhələdə bu kiçik əsərlərin ifa edilməsi pianoçuların milli ruhda böyüməsi, milli intonasiya-əşitmə qabiliyyətlərinin formalaşması üçün çox mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu işləmələr bir tərəfdən sadə fortepiano texnikasının mənimsənilməsinə şərait yaradır, digər tərəfdən milli musiqi duyumunu, təfəkkürünü, məqam əşitmə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Hətta daha bacarıqlı şagirdlərə bu birsəsli xalq musiqisi melodiyaalarının harmonizə edilib işlənilməsi tapşırığını verməklə onların bəstəkarlıq qabiliyyətlərini üzə çıxararaq inkişaf etdirmək mümkündür.

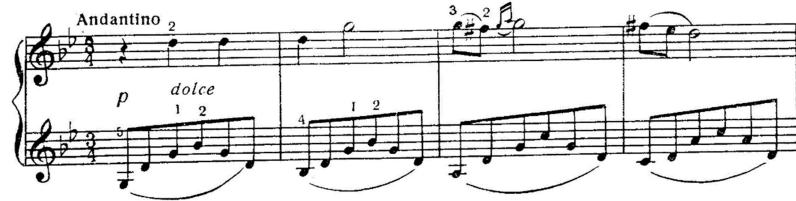
Elmira Nəzirovanın Azərbaycan xalq melodiyaalarının fortepiano işləmələri də böyük metodik əhəmiyyətə malikdir [14]. Bu işləmələri araşdırsaq görürük ki, burada melodiyaalar çox sadə və düşünülmüş şəkildə məqam xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq harmonizə edilmiş və işlənilmişdir. Nümunə olaraq baxdığımız E mayəli “Bayatı-Şiraz” məqamında “Laçın” xalq mahnısı işləməsində sadə arpeciolu müşayiət fonunda məşhur mahnı melodiyası melizmlərlə, akkordlarla zənginləşdirilmişdir. Bu pyesdə *legato* çalğı üsuluna daha çox fikir vermək lazımdır. Təkrar edilən musiqi parçaları müxtəlif nüanslarla ifa edilərsə, daha maraqlı alınar (Nümunə № 11).

Nümunə 11

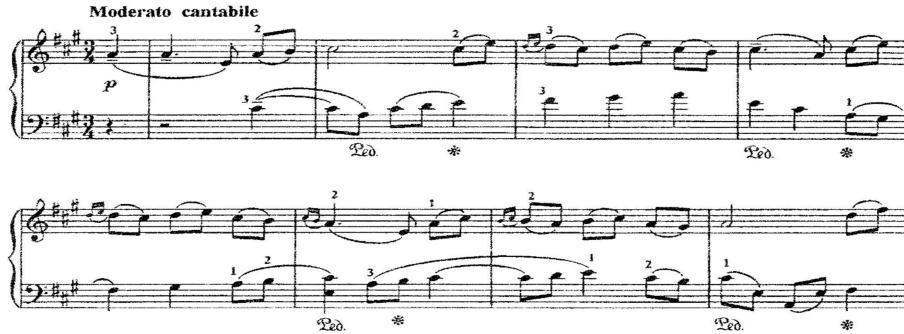
Nazim Əliverdibəyovun “Laçın” xalq mahnı işləməsi isə E.Nəzirovanın işləməsindən fərqli olaraq, G mayəli bayatı-şiraz məqamında, daha hərəkətli, dinamik çalarlarla zəngin təqdim olunmuşdur [16, s. 15]. Bu əsər melizmlər üzərində işləmək üçün əlverişlidir. Burada orta hissədə sekunda-tersiya akkord quruluşlu müşayiətli melodiya sol əldə piano nüansından forteyə qədər yüksələrək, sağ ələ keçid alır (Nümunə № 12).

Nümunə 12

Ərtoğrul Cavidin Azərbaycan el havaları əsasında iki prelüdü də metodik baxımdan müsbət keyfiyyətlərə malikdir [9, s. 87]. I prelüddə “Çal, oyna” xalq mahnısı işlənərək *Moderato cantabile* tempində, xanə xarici ilə başlanan melodiya iki səslə təqdim olunur. Burada hər iki səs müstəqildir. İfa sakit, oxunaqlı və relyefli olmalıdır (Nümunə 13).

Nümunə 13

Orta hissə *Allegro giocoso* tempində daha hərəkətli, melodik quruluşlu fakturada işlənmişdir. “Aşıqsayağı” prelüdündə isə aşıq musiqisinin motivləri sol əldə, sağ əldə isə onaltılıqlardan ibarət fiqurasiyalar fonunda inkişaf edir. Burada aşıq musiqisinə xas olan bir not ətrafında gəzişmələr, ornamentlər, triol, kvartakvinta xüsusiyyətli motivlər nəzəri cəlb edir. Melizmlərin üzərində işləmək xüsusilə vacibdir (Nümunə № 14).

Nümunə 14

Moderato assai

The musical score for Nümunə 14 is in 8/8 time and consists of two systems. The first system is marked 'Moderato assai' and 'p' (piano). It features a melodic line in the right hand with fingerings 1, 2, 3, 4 and a bass line with a forte (f) dynamic and a 'Ped.' marking. The second system continues the piece with a 'simile' marking and includes a 'Ped.' marking at the end.

Musa Mirzəyevin fortepiano yaradıcılığında daha mürəkkəb işləmələrin şahidi oluruq. Onun fortepiano üçün “Gənclik albomu”ndan “2 pyes”i iki fərqli xalq melodiyaşının özünəməxsus, yeni çalarlarla, yeni fakturada işləmələridir [13, s. 8]. Birinci pyes “Onu demə, zalım yar” xalq mahnısının G mayəli bayatışiraz məqamında işləməsində M.Mirzəyev fərdi yanaşma tətbiq edərək, dördsəsli quruluşda müasir harmoniyaların tətbiqi ilə melizmatikanın istifadəsi, düzgün pedalizasiyanın mürəkkəbliyi, eyni zamanda müxtəlif ştrixlərin tətbiqi, aqogika məsələləri pianoçular qarşısında bir sıra çətinliklər yaradır (Nümunə № 15).

Nümunə 15

Andantino con moto

The musical score for Nümunə 15 is in 3/4 time and consists of two systems. The first system is marked 'Andantino con moto' and 'p molto cantabile'. It features a melodic line in the right hand with fingerings 1, 2, 3, 4 and a bass line with a 'Ped.' marking. The second system continues the piece with a 'tr' (trill) marking and includes a 'Ped.' marking at the end.

Burada daha ehtiyatlı pedalizasiya tətbiq edilməli, trellərin (bəzi trellər qısa, bəziləri uzun qeyd edilmişdir) ifasına fikir verilməlidir. Demək olar ki, bəstəkarın hər xanədə qeyd etdiyi nüanslara, ştrixlərə əməl etməli və fortepianoda daha çox oxunaqlı, rəvan, səlis çalğıya can atmaq lazımdır.

M.Mirzəyevin ikinci pyesi “Ay Dilbər” (və yaxud “Dağların başı qışda qar olar”) xalq mahnısının C mayəli rast məqamında işləməsidir [8, s. 10]. Burada sol əldə ritmə uyğun akkord quruluşlu müşayiət fonunda sağ əldə melodiya səslənir. Lakin sağ əldə melodiyanın bəzən birsəsli, bəzən tersiyalı, akkord quruluşlu, saxlanılan notlarla olması ifaçı qarşısında müəyyən çətinliklər törədir (Nümunə № 16).

Nümunə 16

Moderato

f

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

“Gənclik albomu”ndan digər bir pyes “Gül açdı” xalq mahnısının Es mayəli şur məqamında işləməsi olub, variantlı inkişaf prinsipləri üzərində qurulmuşdur [8, s.14]. Burada təksəsli verilmiş mövzu-melodiya əvvəlcə sol, sonra isə sağ əldə özünəməxsus şəkildə daha müasir harmoniyalarla işlənərək variasiya edilir. Lakin bu variasiyalar bir qədər improvizə xarakterindədir (Nümunə № 17).

Nümunə 17

Andante cantabile

p tenuto e sostenuto

Ped. * Ped. * Ped. *

R.Hacıyevin “Sünbülü” xalq rəqsinin işləməsi də xüsusi zövqlə, milli musiqiyə xas olan melizmatikani, triolları, ritmik xüsusiyyətləri təkrarlıq prinsiplərinin saxlanılması vasitəsi ilə 6/8 ölçüsündə, Cis mayəli segah məqamında çox lirik bir pyes nümunəsidir [11, s.16]. İfaçılıq baxımından punktir ritmik quruluş, trellərin, triolların ifası çətinlik törətsə də, səslənmə üzərində iş diqqəti cəlb edir. Melodiya daha çox oxunaqlı, ahəngdar səs aparıcı olmalı, pedal isə son dərəcə həssaslıqla götürülməlidir (Nümunə 18).

Nümunə 18

Moderato (Mülayim)

p

Ped. * Ped. * Ped. *

Bundan başqa bəstəkarlarımızın yaradıcılığında bəzən də folklor nümunələrinin müasir fortepiano işləmələrinə də rast gəlirik. Nümunə olaraq Sevda İbrahimovanın “Ay dili-dili” xalq mahnısının müasir üslubda işləməsini göstərmək olar [12, s.4]. Müasir harmoniyaların tətbiqi, müasir yazı üslubu, *staccato*lu səslənmə bu işləmədə çox maraqlı effektlər yaradır (Nümunə № 19).

Nümunə 19

Bundan başqa S.İbrahimova hazırladığı “Xüsusi pədaqoji hazırlıq kursu üzrə müntəxəbat”ında VI bölmədə Azərbaycan xalq mahnı və təsnifləri əsasında pyeslər, V bölmədə muğam məqamlarında bəstələnmiş proqramlı pyeslər təqdim etmişdir. Burada həm klassik, həm də müasir üslubda işlənmiş pyeslərə, solo və ansambl nümunələrə rast gəlirik. Bu işləmələrin fortepiano repertuarına daxil edilməsi kiçik pianoçuların milli ruhda böyüyərək, məqam təfəkkürü və intonasiya eşitmə qabiliyyətini inkişaf etdirir.

Fikrət Əmirov fortepiano üçün “Lirik pyes” əsərini “Sona xanım, çıx eyvana” xalq mahnısının melodiyası əsasında bəstələmişdir [10, s.35]. Burada melodiya akkord quruluşlu, müasir harmoniyalarla işlənmişdir. Mövzunun ikinci dəfə təkrarı sol əldə onaltılıqlardan ibarət melodik qammavari motivlərlə, melizm, aksentlərlə, dinamik işarələrlə zəngindir. Kənar registrləri birləşdirmək, frazaların axıcılığını təmin etmək üçün pedalizasiya mütləq tətbiq edilməlidir (Nümunə 20).

Nümunə 20

Qeyd etmək lazımdır ki, xalq musiqisinin fortepiano işləmələri arasında bəstəkarın düşüncə tərzindən, yaradıcı təxəyyülündən asılı olan, yeni baxışda, müasir üslubda olan pyeslərə də rast gəlinir. Bu sıradan Zakir Bağırov, Sevda İbrahimova, Azər Dadaşov, Elnarə Dadaşova, Vasif Allahverdiyev və digər bəstəkarların adlarını çəkmək olar. Bu fortepiano işləmələri artıq müstəqil pyes, prelüd, variasiya hətta parlaq, virtuoz konsert əsəri kimi pianoçuların repertuarına daxil edilərək ifa olunur.

Nümunə olaraq Oqtay Rəcəbovun “Sarı gəlin” xalq mahnı işləməsini göstərmək olar [9, s. 64]. Burada C mayəli şur məqamının səsdüzümü əsasında təqdim olunan mahnının melodiyası bəstəkar tərəfindən çox fərqli, müasir, şəxsi düşüncə təzi ilə işlənmişdir. Əsər 4 xanəli girişlə başlanır. Mahnının melodiyası tersiyalarla, bəzən sekstalarla verilir. Sol əldə səkkizliklərlə verilən sadə üçsəslilərin arpeciolu fiqurasiyaları mahnının melodiyasını müşayiət edir. Daha sonra melodiya bas səsinə keçərək sağ əldə onaltılıqların arpeciolu müşayiəti musiqini daha da həyəcanlandıraraq hərəkətli ifa tələb edir (Nümunə 21).

Nümunə 21

Bu pyesi ifa etmək üçün pianoçu artıq müəyyən texniki imkanlara malik olmalıdır. Pedalın tətbiqi mütləqdir. Lakin pedalın istifadəsinə həssaslıqla yanaşılmalıdır. Pianoçunun istəyindən asılı olaraq səslənməyə uyğun olaraq gecikən, tam pedalla yanaşı yarım pedal da tətbiq olunmalıdır. Aksentli notlara, “*tenuto*” göstərişlərinə əməl olunmalıdır. Bu işləmədə aqogika məsələləri də ön plana çıxır.

Vasif Allahverdiyevin “Gül açdı” xalq mahnısının mövzusu əsasında variasiyaları [1] çox maraqlı, həm klassik, həm də müasir bəstəkar texnikasından, Azərbaycan xalq musiqisinə xas olan xüsusiyyətləri birləşdirərək, mövzu və variasiya prinsipini özünəməxsus şəkildə ifadə etmişdir (Nümunə № 22).

Nümunə 22

Moderato
Mövzu

Variasiyanın mövzusu sadə üç hissəli formada, moderato tempində, 3/4 ölçüdə kənar hissələri şur və orta hissəsi sarənc məqamı intonasiyaları üzərində qurularaq çox sadə musiqi dili ilə verilməsi onun sonrakı inkişafını təmin edir. Hər bir variasyada mövzu inkişaf edir, ölçü, faktura, dinamika dəyişir, yeni obrazlar meydana çıxır. Belə ki, I variasiya mahnıvari, II variasiya aşıqsayağı, III variasiya punktir ritimli, IV variasiya triollarla hərəkət, V variasiya tokkatavari, VI variasiya marş, VII variasiya caz elementli, VIII variasiya polifonik fakturalı və nəhayət, IX variasiya skerso xüsusiyyətilə meydana çıxaraq konsert janrında kadensiya bölməsini xatırladan bir hissə kimi mövzunun intonasiyalarının təsdiqi kimi bitir.

Qeyd etməliyik ki, fortepiano metodikasında variasiya formasının öyrənilməsinin vacib olduğunu nəzərə alaraq, V.Allahverdiyevin xalq mahnısı əsasında variasiyalarının fortepiano repertuarına daxil edilməsinin metodik əhəmiyyəti vardır. Əlbəttə ki, xalq musiqisi intonasiyaları əsasında belə bir variasiyaların öyrənilməsi obrazlar üzərində iş, həm milli, həm klassik, həm müasir musiqi duyumunu inkişaf etdirmək, metro-ritmik cəhətdən fərqli, müxtəlif fakturalı musiqi parçalarından bir-birinə keçid bacarıqlarını, polifonik eşitmə tərzini inkişaf etdirmək baxımından faydalıdır.

V.Allahverdiyevin “Fortepiano üçün seçilmiş əsərlərinin ifaçılıq xüsusiyyətləri” adlı dərs vəsaitində [1] müəllif təqdim olunan variasiyanın üslubu, yazı texnikası, dinamikası, ifaçılıq xüsusiyyətləri haqqında çox dəqiqliklə, lakonik, əsas məqamlar vurğulanaraq məlumat verilmişdir ki, bu da həm müəllimlər, həm də ifaçılar üçün mühüm metodik əhəmiyyətə malikdir.

Hər bir milli mədəniyyət dünya mədəniyyətinə özünəməxsus xüsusiyyətlərlə daxil olaraq onu zənginləşdirir. Eyni zamanda özünəməxsus estetik zövqə, daxili potensiala malik olan Azərbaycan fortepiano ifaçılıq sənəti də dünya musiqi mədəniyyəti ilə qarşılıqlı əlaqədə olaraq yenilənir, gündən-günə inkişaf edir. Azərbaycan pianoçuluq sənətinin milli bəstəkarlıq məktəbinin yaranması ilə eyni zamanda meydana gəldiyi üçün hər iki sənət bir-biri ilə qarşılıqlı təsirdədir. Bəstəkarlarımız milli köklərə istinad edərək, milli məqamlardan, xalq musiqisindən

istifadə edərək milli musiqini klassik, müasir musiqi tendensiyaları ilə əlaqələndirərək, əsərlər yaradır, dünya musiqi repertuarını zənginləşdirirlər.

Əlbəttə, əldə olunan biliklər sayəsində bəstəkarlarımız Azərbaycan məqamlarında bəstələnmiş əsərlərində milli ifaçılıq üslubunun düzgün qavranılması və daha professional ifaçılıq nümayiş etdirilməsinə imkan yaradır. Bundan başqa, milli ifaçılıq tərzindən danışıqdan “xalq pianizmi” kimi adlandırılan çalğı üslubunu qeyd etməliyik. Bu üslubun meydana gəlməsi xalq musiqisinin fortepiano işləmələrində melizm və ornamentlərin, bir not ətrafında gəzişmələr, milli nəfəs və zərb alətlərinin fortepianoda təqlidi və s. bu kimi xüsusiyyətlərlə bağlıdır.

Onu da vurğulamaq lazımdır ki, milli məqamların və xalq musiqi işləmələrinin repertuara daxil edilməsi və milli musiqimizin daha dərin araşdırılması üçün yeni metodikaların tətbiqi prosesi nəticəsində Azərbaycanda ilk dəfə olaraq bəstəkarlarımızın xalq musiqi işləmələrinin və məqam əsası olan əsərlərinin ifası və araşdırılması tələbi ilə keçirilən Respublika müsabiqələri təşkil olunmuşdur. Milli musiqimizin köklərinin öyrənilməsi üçün müxtəlif proqramlar, dərs vəsaitləri, müntəxəbatlar Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasında hazırlanmış və nəşr olunmuşdur. Onlardan F.Bədəlbəyli və T.Seyidov tərəfindən tərtib olunan “Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında milli lad təfəkkürü proqramı” [2], T.Seyidovun “Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında adaptasiya olunmuş dərs vəsaiti” [6], T.Seyidov, C.Həsənova, A.İbrahimovanın tərtibçiliyi ilə hazırlanmış “Azərbaycan ladlarının tədrisinə dair müntəxəbat” [7], İ.Əliyevanın “Azərbaycan musiqisi əsasında lad-intonasiya eşitmə hazırlığı üzrə praktiki vəsait” [3] və digərlərinin adlarını çəkmək olar. Azərbaycan Bu vəsaitlər Respublikamızın musiqi məktəblərində hal-hazırda tətbiq olunur.

T.Seyidov yazır: “Ümumiyyətlə, gənc musiqiçilərin təhsilinin bütün mərhələlərində “folklor” komponentinin daxil edilməsi məktəb-studiyanın eksperimental fəaliyyətində pozitiv təcrübə kimi özünü göstərir. Məktəb-studiyanın musiqi təhsili proqramları öz strukturu, istiqaməti və məzmunu etibarlı ilə komplekslidir. Proqramların kompleksliyi yalnız musiqi mədəniyyətinin ayrıca istiqamətlərinin məhdud ixtisaslı öyrənilməsinin qarşısını almaqdan deyil, eləcə də onun xalq musiqi mədəniyyəti ilə birləşməsi zamanı bütövlüyünün anlaşılmasından irəli gəlir” [5, s. 237].

Beləliklə, buradan belə bir nəticə çıxara bilərik ki, müasir dövrdə professional pianoçu klassik, müasir və milli musiqi ənənələrini dərinlən öyrənməli, müxtəlif üslublarda bəstələnmiş fortepiano əsərlərini ifa edərək düzgün çalğı üsullarını istifadə etməyi bacarmalıdır. Klassik və xarici bəstəkarların fortepiano əsərləri ilə yanaşı, milli musiqimizin daha dərinlən araşdırılması, məqam təfəkkürünün inkişafı məqsədi ilə milli dəyərlərimizə maraq oyadaraq, xalq musiqisi nümunələrinin fortepiano işləmələrinin sistematik olaraq repertuara daxil edilməsinə nəzarət olunmalıdır. Bu işləmələri ifa edərək milli rəqslər, xalq mahnıları,

folklor nümunələri, aşıq musiqisi haqqında məlumat və biliklərə sahib olmaq məqsədi ilə referat və annotasiyaların hazırlanması da vacib şərtlərdəndir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Allahverdiyev V. Fortepiano üçün seçilmiş əsərlərin ifaçılıq xüsusiyyətləri. Dərs vəsaiti. B.: İdeal-Print, 2015, 100 s.
2. Bədəlbəyli F., Seyidov T. Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında milli lad təfəkkürü proqramı. B.: Xatun-Plyus, 2012, 36 s.
3. Əliyeva İ. Azərbaycan musiqisi əsasında lad-intonasiya eşitmə hazırlığı üzrə praktiki vəsait. B.: Adiloğlu, 2010, 244 s.
4. Hacıbəyli Ü.Ə. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. B.: Apostrof, 2010, 176 s.
5. Seyidov T. Məqalələr. Resenziyalar. Müsahibələr. Materiallar. B.: Çağdaş AS, 2013, 344 s.
6. Seyidov T. Üzeyir Hacıbəylinin “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” elmi fundamental əsəri əsasında adaptasiya olunmuş dərs vəsaiti. B.: E. L., 2010. 48 s.
7. Seyidov T., Həsənova C., İbrahimova A. Azərbaycan ladlarının tədrisinə dair müntəxəbat. I hissə. B.: Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya, 2015, 120 s.
8. Seyidov T., Zöhrabova L., İbrahimova A. Azərbaycan ladlarının tədrisinə dair müntəxəbat. II hissə. B.: Təhsil, 2015, 88 s.

Notoqrafiya:

9. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Quliyeva N., Axundova Y. Fortepianoda çalmaq üçün vəsait. B.: Çıraq, 2013. 234 s.
10. Əmirov F. Fortepiano üçün əsərlər. Moskva: Sovetskiy kompozitor, 1985, 73 s.
11. Hacıyev R. Uşaqlar və gənclər üçün musiqi. Moskva, Sovetskiy kompozitor, 1989, 32 s.
12. İbrahimova S. Azərbaycan tərəneləri. B.: Mars-Print, 2009, 44 s.
13. Mirzəyev M. Gənclik albomu. Moskva, Muzika, 1966, 24 s.
14. Nəzirova E. Azərbaycan xalq melodiylarının fortepiano işləmələri. B.: 2019, 42 s.
15. Yeqorova L.Siroviç R. Yeni başlayanlar üçün dərslik. B.: Azərnəşr 2000 164 s.
16. Yeqorova L.Siroviç R. Yeni başlayanlar üçün dərslik. II hissə. B.: Azərnəşr 1965, 206 s.

Нурана ЗЕЙНАЛОВА

Преподаватель и диссертант
БМА им. Узеира Гаджибейли

МЕТОДИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ОБРАБОТОК НАРОДНОЙ МУЗЫКИ В РЕПЕРТУАРЕ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ФОРТЕПИАННОГО ИСПОЛНИТЕЛЬСТВА

Резюме: В представленной статье рассматриваются национальные лады и обработки народной музыки, которые в последнее время преобладают в репертуаре азербайджанского фортепианного исполнительства. Для пианистов очень

важно знакомиться с национальной народной музыкой с раннего возраста. Здесь методически исследуются разные нотные образцы, отмечаются цели исполнения. Выявлена важность исполнения национальных ладов и народной музыки.

***Ключевые слова:** Узеир Гаджибейли, народная музыка, национальные лады, фортепианный репертуар, народная музыка, фортепианная музыка, пианист*

Nurana ZEYNALOVA

Lecturer and candidate for a degree
of Baku Music Academy named after Uzeyir Hajibayli

THE METHODOICAL SIGNIFICANCE OF FOLK MUSIC WORKS IN THE REPERTOIRE OF PIANO PERFORMANCE IN AZERBAIJAN

***Summary:** The presented article discusses the national modes and folk music works that have recently been in the repertoire of Azerbaijani piano performance. It is very important for pianists to get acquainted with national folk music from an early age. Here, different samples of notes are studied from the methodological point of view; the purposes of performance are noted. The importance of performing national modes and folk music was revealed.*

***Keywords:** Uzeyir Hajibeyli, national music, national modes, piano repertoire, folk music performances, piano music, pianist*

Rəyçilər: sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, BMA-nın dosenti Sevda Məmmədova
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Aytən İbrahimova